

UVEK NEPOSLUŠNE, I DALJE NA ULICAMA...

uvek neposlušne

Žene u crnom – 30 godina otpora

9. oktobra 1991. godine prvi put smo izašle na ulice Beograda – tada smo započele nenasilni otpor ratu i politici srpskog režima. Do sada smo organizovale oko **2 500** akcija na ulici. I dalje smo na ulicama...

Žene u crnom/ŽUC su aktivistička grupa i mreža feminističko-antimilitarističke orijentacije, koju čine žene, ali i muškarci različite generacijske i etničke pripadnosti, obrazovnog nivoa, socijalnog statusa, životnih stilova i seksualnih izbora.

30 godina gradimo aktivnu politiku mira - politiku solidarnosti, uzajamne podrške, poverenja, pre svega sa žrtvama zločina počinjenih u naše ime; nećemo prestati da uznemiravamo vlast i javnost pitanjima o odgovornosti za zlodela u prošlosti...

30 godina stvaramo prostore za glasove žene, kao i svih marginalizovanih, isključenih iz ekonomske, političke, društvene moći, kako u našem okruženju, tako i u celom svetu...

30 godina preskačemo zidove mržnje i zla, odbijamo sve vidove nacionalističko-militarističkih politika, kršimo konsenzuse nacionalnih država, armija, crkava...

30 godina aktivno gradimo mreže solidarnosti izvan državnih, nacionalnih granica i podela, kako na prostoru cele bivše Jugoslavije, tako i na svim kontinentima...

30 godina organizujemo nenasilne akcije protiv militarizma – regionalnog i globalnog, denunciramo međuzavisnost i povezanost lokalne, regionalne i globalne patrijarhalne militarističke moći, zalažući se za antimilitarističko-feminističke alternative...

30 godina obelodanjujemo veze između rata i siromaštva, između rata i svakodnevnog porasta nasilja u tzv. mirnodopskom periodu, između rata i neograničenog bogaćenja grupa bliskih režimu; obelodanjujemo veze između rata i uništavanja obrazovnog i zdravstvenog sistema, rukovođene principom 'Sve za mir, zdravlje i znanje – ništa za naoružanje'.

30 godina proizvodimo znanje, stvaramo alternativnu istoriju, kroz jednako vrednovanje akademskog znanja i aktivističkog iskustva; negujemo zajedničko učenje, refleksiju i razmenu, u svom okruženju i u celom svetu...

30 godina zajedno sa umetnicama/ima i umetničkim kolektivima (Škart, Dah teatar, MMC Art klinika...) ustrajavamo na estetskom oblikovanju antiratnog antipatrijarhalnog otpora...

me u naše ime

Osnovni etički principi ženske mirovne politike Žena u crnom

Ne u naše ime: javni, jasni i glasni nenasilni otpor režimu koji je vršio agresije i vodio ratove u naše ime, a nakon ratova svima onima koji poriču, umanjuju, relativizuju ili glorifikuju zločine počinjene u naše ime. Nećemo prestati da uznemiravamo vlast i javnost pitanjima o odgovornosti za zlodela iz prošlosti. Nećemo prestati da imamo kritički stav prema svakoj vlasti, prvo prema vlasti države u kojoj živimo, a potom i prema svakoj drugoj.

Uvek neposlušne: ratu i svim drugim vidovima patrijarhata. Neposlušne smo jer smo odgovorne građanke, autonomne žene, slobodnomisleća bića. Odbijamo poslušnost patrijarhalnoj moći jer je to nesloboda i ropstvo za žene, kao i neodgovornost prema zemlji i svetu u kojima živimo. Naša feministička etika je preuzimanje odgovornosti i brige za određeno vreme, kontekst i prostor, ali i za ceo svet u kojem živimo.

Ne dajmo se prevariti, prvo od svojih a potom ni od drugih: feministička etika odgovornosti uvek nam nalaže da se prvo suprotstavimo nacionalistima, militaristima, svim patrijarhalcima u državi u kojoj živimo a potom i svima ostalima.

feminizam
je naš izbor

Feministički angažman Žena u crnom:

Radikalno antipatrijarhalan: jer je patrijarhat ne samo sistem nadmoći (jednoga pola nad drugim, jedne klase/rase/nacije nad drugom), već je patrijarhat glavni uzrok rata i zato je naš feministički angažman nužno antiratni.

Antinacionalistički: jer je nacionalizam jedan od najvidljivijih i najrazornijih manifestacija patrijarhata – svođenjem žena na uloge majki i supruge, na mašine za rađanje, oduzima ženama pravo na izbor i samoopredeljenje, kao osnovnih vrednosti feminističke misli i prakse.

Antimilitaristički: jer je militarizam naoružani patrijarhat; troškovi za rat, vojsku, naoružanje najviše pogađaju žene; militarizam se oslanja na silu i nasilje u rešavanju svih problema i sukoba, dok je feministički antimilitarizam nenasilni ženski otpor svim vojskama, vojnoj sili, nasilju. Zahtevamo preusmeravanje vojnih troškova u civilne svrhe pod geslom „sve za mir, zdravlje i znanje – ništa za naoružanje“.

Internacionalistički: solidarnost i povezanost iznad svih rasnih, etničkih, verskih, državnih pripadnosti. ŽUC učestvuju u globalnim antiratnim akcijama protiv rata, članica je brojnih antiratnih međunarodnih mreža.

Antiklerikalno/antifundamentalistički: za striktno odvajanje crkve od države, protiv zloupotrebe religije od strane verskih zajednica u cilju zadobijanja političke moći, širenja društvene kontrole, ugrožavanja osnovnih ženskih ljudska prava, integriteta i dostojanstva žena.

Alterglobalistički: umesto nepravedne neoliberalne globalizacije, Žene u crnom se zalažu za globalizaciju mira, kažnjivost svih ratnih zločina, solidarnost sa svim ugnjetenima (na rodnoj, rasnoj, klasnoj, etničkoj osnovi).

Antihomofobičan: zalažemo se za jednakopravnost seksualnih izbora kao osnovnog ljudskog prava.

*umesto očajanja
kreativna pobuna*

Estetika otpora – simboli Žena u crnom

Osnov estetike Žena u crnom je preokretanje tradicionalnih, patrijarhalnih tlačiteljskih simbola i formi, u antipatrijarhalne, alternativne, 'subverzivne', buntovničke simbole i forme.

Crnina: crninu nosimo zbog smrti svih žrtava rata i nasilja, a pre svega žrtava zločina počinjenih u naše ime; tokom ratova na prostoru bivše Jugoslavije naša je crnina bila javni čin pobune protiv politike rata, nacionalizma, militarizma. Nakon rata crninom pokazujemo da smo protiv poricanja i zaborava zločina; crninom podsećamo na zločine počinjene u naše ime, tražimo odgovornost za njih. Crninu koristimo u svim uličnim manifestacijama vezanim za ratove, komemoracije povodom zločina, pre svega onih koji su počinjeni u naše ime, ali i svih drugih zločina.

Ćutanje: odvija se u javnom prostoru kao čin osude svih koji proizvode rat i nasilje, pre svega u državi i zajednici u kojoj živimo a potom i svim ostalima. Ćutanje smo odabrale jer nemamo reči da izrazimo tragedije, patnje, bol koju izazivaju ratovi i nasilje. Ćutanje smo odabrale jer su nam nedostajale reči da izrazimo ogorčenost protiv države organizovanog zločina za vreme režima S. Miloševića a nakon pada tog režima protiv institucionalno organizovanog poricanja zločinačke prošlosti.

Telo: izlaganje na javnim mestima predstavlja čin građanske neposlušnosti i antipatrijarhalne pobune.

Crnina, ćutanje i telo kroz estetiku Žena u crnom su javni, jasni i vidljivi činovi antipatrijarhalne pobune.

Pored jednostavnog rituala u crnini i ćutanju, u našim feminističko/antimilitarističkim/antifašističkim akcijama (performansi, marševi...) unele smo mnoštvo drugih elemenata: jarke boje, snažne zvukove, najčešće bubnjeve i uzvikivanje parola megafonom; razne vizuelne efekte itd.

Navešćemo još neke motive, znakove, boje, crteže, kompozicije, artefakte:

Mirovni znak - maslinova grančica: rešenje umetničkog kolektiva Škart (1991.) kombinuje maslinovu grančicu sa stilizovanim znakom žene, na crnom polju; ovaj jedinstveni znak usvojila Međunarodna mreža Žena u crnom kao svoj znak.

Protestne poruke: platna i poruke u našim protestnim stajanjima najčešće su ručno rađeni - ispisani, na hartiji, tekstu, ucrtane na odeći, asfaltu, zidu, drvetu, tekstilnim i akrilnim bojama,

temperama, kredama, solju, flomasterima i vezom, latinicom i ćirilicom, na raznim jezicima, različitim tipovima slova na crnoj, crnoj, obojenoj podlozi i u različitim formatima (od veličine nalepnice, do platna koje drže jedna, dve ili čak deset osoba), ponekad likovno nesavršene, pokatkad – srebrnaste, sjajne...

Zastava duginih boja: simbol mira, drugosti i raznolikosti unele smo još od 1995. godine i od tada je koristimo u velikom broju akcija.

Fatimina ruka: simbol mira, globalne ženske solidarnosti, istrajnosti, preuzele smo od Žena u crnom iz Izraela; ovaj motiv se kombinuje sa porukama antiratnog sadržaja.

Krug (*stajanje u krugu, kružne kompozicije kod performansa*): u estetici ŽUC-a, krug je simbol ljudske povezanosti i zajedništva u osećanjima empatije i solidarnosti sa svim žrtvama rata i nasilja.

Slomljena puška – simbol antiratnog/antimilitarističkog otpora, podrška prigovaračima, dezerterima.

Prevrnuti šlem: sa cvećem simbolizira pretvaranje industrije u civilnu – umesto proizvodnje oružja, zahtevamo proizvodnju društveno korisnih dobara itd.

O aktivnostima Žena u crnom – kratak pregled

proterajmo rat iz istorije

Antiratne ulične akcije – protiv rata u bivšoj Jugoslaviji, ratne politike srpskog režima; *od 1991. do 1996.* godine proteste protiv rata u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini održavale smo svake srede, uvek u crnini i ćutanju. Takođe smo organizovale akcije protiv stalnih nasilnih i nezakonitih mobilizacija muškaraca za rat, odvođenja na ratište, progona dezertera u Srbiji; protiv otmice putnika bošnjačke nacionalnosti u Srbiji (u Sjeverinu i Štrpcima), protiv progona i diskriminacije drugih i različitih u Srbiji (u etničkom, ideološkom, religijskom, seksualnom pogledu), protiv egzodusa civilnog stanovništva iz Krajine (Hrvatska) nakon vojnih operacija hrvatske vojske 'Bljesak' (maj 95') i 'Oluja' (avgust 95'). *Tokom zime 1996/97.* svakodnevno i aktivno smo učestvovala u masovnim građanskim protestima u Srbiji.

U periodu od 1997. do 1999. protestovale smo protiv rata niskog intenziteta na Kosovu, aparthejda nad albanskim stanovništvom na Kosovu, izražavajući solidarnosti sa nenasilnim narodnim i ženskim pokretom na Kosovu; podržale smo mirovne pregovore između srpske i albanske strane u Rambujeu pod sloganom 'Bolje pakt nego rat'; nakon vojne intervencije Nato-a (1999) organizovale smo akcije progona nealbanskog stanovništva na Kosovu; *1999. i 2000.* akcije su bile usmerene protiv rastuće političke represije srpskog režima nad političkim neistomišljenicima/ama u Srbiji.

Nakon pada režima, oktobra 2000. godine, najveći broj akcija Žena u crnom vezan je za ratove na prostoru bivše Jugoslavije a posvećen je zahtevima za odgovornost srpskog režima i protiv poricanja zločinačke prošlosti.

Ulične akcije globalne solidarnosti protiv nasilja i rata:

Od samog početka svog delovanja Žene u crnom su, kao deo globalnog antiratnog pokreta, učestvovala u skorosvim akcijama protiv ratnog nasilja ili samostalno pokretale takve akcije: protiv sukoba na Bliskom Istoku (Izrael/Palestina, Liban) terorističkog napada na Njujork i Vašington, protiv rata i nasilja u Avganistanu, Kongu, Iraku, Kolumbiji, Libiji, Siriji, Ukrajini, Mianmaru, Jemenu, Belorusiji, Nagorno Karabahu, itd. Tokom susreta *Mreže ženske solidarnosti protiv rata/Međunarodne mreže Žena u crnom* 1992.-2001. ŽUC je organizovao mnoštvo uličnih akcija: Proterajmo militarizam iz naših života, Ženska solidarnost protiv nasilja i rata, Uvek neposlušne - samo su neki od naziva performansa koje smo organizovale u Novom Sadu, Subotici, Ulcinju i Podgorici tokom održavanja susreta Međunarodne mreže, uz učešće aktivistkinja iz cele bivše Jugoslavije, kao i sa svih kontinenata. Takođe smo organizovale akcije solidarnosti sa mirovnim pokretima u pomenutim i drugim ratnim područjima. ŽUC je članica brojnih međunarodnih antiratnih mreža, među kojima su: War Resister's International/Međunarodna internacionala protivnika/ca rata; Nonviolent Peace Forces/Nenasilne mirovne snage.

Ulične akcije -- suočavanje s prošlošću:

Obuhvata najveći broj uličnih akcija ŽUC-a, odnosi se na obeležavanje/komemoraciju važnih datuma zločina počinjenih u naše ime, kao i drugih zločina nad civilnim stanovništvom, tokom i nakon ratova, na prostoru bivše Jugoslavije.

Srebrenica - obeležavanje genocida u Srebrenici predstavlja jedan od najvažnijih političkih, moralnih i emotivnih činova. Obeležavamo genocid u Srebrenici od 1996. godine na Trgu Republike u Beogradu svake godine. Takođe su održane i akcije obeležavanja genocida u Srebrenici izvan Beograda, i to u Leskovcu, Loznici, Šapcu, Novom Sadu, Zrenjaninu, Valjevu...

Takođe kontinuirano obeležavamo godišnjice zločina: Štrpci (27.3.1993.); početak rata u BiH (6.4.1992.); zločine na Kosovu (26.3.1999.); *Pogibija radnika RTS-a* u bombardovanju 1999, 23. april 1999; *Orahovac* na Kosovu (18.7. 1998); *Topčider* (5.10.2004.); *Sjeverin* (22.10.1992.); *Vukovar* (18.11.).

Feminističko/antimilitarističke/antifašističke/antirasističke/antihomofobične akcije:

Otpor militarizmu, seksizmu, nacionalizmu, rasizmu, neoliberalnoj ekonomskoj globalizaciji, homofobiji, kao i svim vidovima nasilja i diskriminacije. Akcije često imaju 'putujući' decentralizovani karakter jer smo ih izvodile i izvodimo po celoj Srbiji, a ponekad i u regiji.

Feminističke ulične akcije (protesti, performansi, marševi...) – organizujemo ih povodom 8. marta – Međunarodnog dana žena, 28. maja – Međunarodnog dana ženskih akcija za žensko zdravlje i reproduktivna prava, 19. juna – Međunarodni dan borbe protiv seksualnog nasilja u sukobima, 6. decembra – Međunarodni dan borbe protiv femicida, itd.

Antimilitarističke/antifašističke/antirasističke/antihomofobične akcije...

"Sve za mir, zdravlje i znanje – ništa za naoružanje", "Hrane ne oružje", "Stop kasetnoj municiji" – feminističko-antimilitarističke akcije protiv militarizacije i njenog pogubnog učinka na svakodnevni život žena, na standard, zdravlje, obrazovanje. Ove akcije organizujemo redovno od 1996. a povodom važnih međunarodnih datuma. To su: 24. maj – Međunarodni dana ženskih akcija za mir i razoružanje; 21. septembar – Svetski dan mira, 7. jun – kampanje Međunarodne akcione mreže protiv lakog naoružanja; 20. jun – Svetski dan izbeglica; 10. decembar – Međunarodni dan ljudskih prava, itd.

mišljedan ratni zločin
ime sme vratiti
mekaznjen

Suočavanje sa prošlošću/tranziciona pravda – feministički pristup

Ovo je jedna od najvažnijih aktivnosti Žena u crnom. Sastoji se od mnoštvo segmenata: uličnih akcija, radionica, predavanja, kreiranje različitih modela tranzicione pravde sa feminističkog stanovišta, saradnje sa srodnim organizacijama u vidu zajedničkih akcija (kampanja i konsultativnih sastanka).

Ulične akcije: protesti, komemoracije, performansi, kampanje, kako za vreme rata, tako i nakon rata, razvijanjem modela pravde iz feminističke perspektive:

Komemoracije/obeležavanje važnih datuma zločina počinjenih u naše ime, kao i drugih zločina nad civilnim stanovništvom tokom ratova na prostoru bivše Jugoslavije: najveći broj naših uličnih akcija je posvećen suočavanju s prošlošću – pre svega zahtevima za odgovornošću za zločine počinjene u naše ime, kao i odgovornošću za sve ostale zločine u ratovima na prostoru bivše Jugoslavije.

Posećivanje mesta zločina počinjenih u naše ime: tu praksu smo počele tokom ratova a intenzivirale nakon njih; to je politika uvažavanja dostojanstva žrtava, solidarnosti sa njima. Aktivistkinje i aktivisti Mreže iz svih delova Srbije odlaze organizovano i kolektivno na komemoracije genocida u Srebrenici, zločina u Vukovaru, Višegradu, Kozarcu, Foči, Zvorniku, Prijedoru... kao i na druga mesta zločina u BiH, Hrvatskoj, Kosovu, Srbiji.

Edukativne aktivnosti: radionice o suočavanju s prošlošću, ciklusi seminara o etici odgovornosti, javne debate, feministički diskusioni kružoci, konferencije, treninzi, međunarodni susreti/konferencije o alternativnim modelima pravde, feminističkom konceptu pravde; Pamćenje i odgovorost – škola tranzicione pravde za mlade itd.

Ženska solidarnost za kažnjivost ratnih zločina: akcije ženske solidarnosti – feminističke etike brige i odgovornosti, razmene i saradnje u regiji u cilju izgradnje pravednog mira. Radi se prvenstveno o razmenama i podršci žrtvama zločina počinjenim u naše ime (BiH, Hrvatska, Kosovo) kao i žrtvama/preživelim iz zločina nad civilima srpske nacionalnosti. U okviru ove aktivnosti pokrenule smo i neformalnu mrežu *Solidarne majke za mir* – susrete ženske solidarnosti i uzajamnu podršku žena – majki iz Srebrenice, Vukovara, Bele Reke, Beograda, majki koje su svoju tragediju i bol pretvorile u zajedničku borbu za mir i pravdu.

Kampanje, zakonodavne inicijative: protiv rata, prisilne mobilizacije, za amnestiju prigovarača savesti, za priznavanje prava na prigovor savesti, za kažnjivost ratnih zločina (čime se zahteva diskontinuitet sa zločinačkom prošlošću), za izručivanje svih ratnih zločinaca Haškom tribunalu, protiv Zakona o pomoći haškim optuženicima i njihovim porodicama; kampanje u vezi sa genocidom u Srebrenici, kampanje za priznavanjem ratnog zločina silovanja, itd.

Simboličke reparacije – kampanje, od kojih navodimo samo neke:

Deklaracija o Srebrenici: pokrenuta od strane osam nevladinih organizacija iz Srbije (koalicija G8) juna 2005. godine, povodom desete godišnjice genocida u Srebrenici. Institucije nisu uvažile naše zahteve.

11. jul - Dan sećanja na genocid u Srebrenici – proglasite! – Kampanja je započeta februara 2009. nakon što je 15. januara 2009. Evropski parlament usvojio Rezoluciju o 11. julu – Danu sećanja na genocid u Srebrenici. Kampanju su pokrenule sledeće organizacije: Žene u crnom, Fond za humanitarno pravo, Komitet pravnika za ljudska prava, Centar za unapređenje pravnih studija, Inicijativa mladih za ljudska prava) Protest sa zahtevom da se 11. jul proglasi Danom sećanja na genocid u Srebrenici organizovan je u Beogradu, ispred Predsedništva Srbije, svakog 11. u mesecu od februara 2009. do jula 2010. *Zahtev pomenutih organizacija podržalo je 100 nevladinih organizacija iz cele Srbije. Nažalost, nadležne institucije nisu uslišile navedene zahteve.* Svake godine povodom godišnjice genocida u Srebrenici, Žene u crnom i srodne organizacije ponavljaju zahtev da se 11. jul proglasi Danom sećanja na genocid u Srebrenici i da se negiranje genocida kvalifikuje kao krivično delo.

Simbolički spomenici - navešćemo neke od njih:

U spomen dezertoru – simbolički spomenik, čin odavanja priznanja i počasti muškarcima – dezerterima i prigovaračima savesti koji su odbili da idu u rat, ili su pobjegli sa ratišta (1991.-1999.). Spomenik je priznanje za iskazanu građansku hrabrost i kršenje patrijarhalnih uloga heroja i ratnika.

Inicijativa Žena u crnom iz Beograda, Multimedijalnog centra/MMC Led art/Art klinika iz Novog Sada za podizanje spomen ploče hrvatskim ratnim zarobljenicima u Begejcima i Stajićevu: Žene u crnom i Art klinika uputile su odbornicama i odbornicima skupština opština Zrenjanin i Žitište (na mestima gde su se nalazili konc-logori) zahteve da na primeren način obeleže koncentracioni logori Begejci i Stajićevo u kojima su početkom devedesetih stradali civili i ratni zarobljenici hrvatske nacionalnosti. Inicijativu smo uputile prvi put 2011. a poslednji novembra 2021. povodom godišnjice zločina u Vukovaru. Nadležni organi nikada nisu na ovaj zahtev odgovorili.

Simbolički spomenici vezane za genocid u Srebrenici: „Par cipela – jedan život“; „Srebrenica – kamen spoticanja za Srbiju!“; Srebrenički prag; zahtevi za izgradnjom trajnog spomenika žrtvama genocida u Srebrenici u Beogradu, itd.

Zahtevi za preimenovanjem ulica i javnih prostora: umesto dominantnog nacionalističko-militarističkog obeležavanja, tražile smo, i tražimo, da se daju imena pacifističkih i feminističkih aktivista i aktivistkinja:

Inicijativa za imenovanje jedne ulice u Beogradu imenom Dejana Nebrigića – (1970 -1999), gej aktiviste, pacifiste i antifašiste. Dejan je ubijen 29. decembra 1999. godine. Kao deklarisan antifašista, antinacionalista i antimilitarista, odbio je vojnu obavezu, javno se deklariseo kao homoseksualac.

„Pamtimo hrabri otpor žena!“ i „Trg hrabrih žena Rasinskog okruga“: u znak sećanja na otpor žena Rasinskog okruga koje su se maja 1999. godine pobunile protiv prisilnih mobilizacija muškaraca za rat na Kosovo, udruženja žena 'Peščanik' iz Kruševca i Žene u crnom od 2014. svake godine organizuju ulične akcije u Kruševcu sa zahtevom da se 24. Maj, Međunarodni dan ženskih akcija za mir i razoružanje, proglasi Danom sećanja na pobunu žena 1999. Do sada, zahtev nije čak ni razmatran.

Pamćenje i obeležavanje važnih činova i datuma iz istorije antiratnog otpora u Srbiji: podsećanje na brojne građanske antiratne akcije i ženske antiratne inicijative – *Mapa antiratnog otpora* (1991.-2021.) u izdanju ŽUC.

Javna svedočenja: o ratnim zločinima, o stradanjima žrtava, njihovom zalaganju za kažnjivost zločina i izgradnju pravednog mira. ŽUC je organizovao prvi put u Srbiji svedočenje žena Srebrenice (2002.), a potom brojna druga svedočenja.

*sestrinstvom
protiv patrijarhata*

Ženski sud – feministički pristup pravdi

Ženski sud je: prostor za svedočenje žena o nasilju u privatnoj i javnoj sferi; prostor za svedočenje o organizovanom otporu žena; ŽS čini vidljivim kontinuitet nepravdi i nasilja nad ženama, i u ratu i u miru, i u privatnoj i u javnoj sferi; obelodanjuje isprepletenost i međusobnu povezanost svih vidova nasilja (rodnog, etničkog, socio-ekonomskog, militarističkog, političkog, itd.) i njegovog uticaja na žene; čini vidljivim kontinuirani otpor žena ratu, seksizmu, militarizmu, nacionalizmu. ŽS ne utvrđuje krivičnu odgovornost, već izriče javnu osudu o političkoj i moralnoj odgovornosti počinitelja, ŽS zahteva odgovornost (kolektivnu političku) državnih institucija za rat, nasilje, nepravde; ŽS se bavi nasiljem počinjenim 90-ih godina XX veka, kao i nasiljem nakon ratova 90-ih.

Prvi Ženski sud na teritoriji Evrope, održan je u Sarajevu, od 07. do 10. maja 2015. godine, u organizaciji 10 ženskih grupa sa prostora bivše Jugoslavije (Pokret Majke enklava Srebrenica i Žepa, Fondacija Cure, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, Centar za žene žrtve rata, Centar za ženske studije, Zagreb, Hrvatska, Centar za žensko i mirovno obrazovanje Anima, Kotor, Crna Gora, Savet za rodnu ravnopravnost, Skopje, Makedonija, Ženski lobi, Ljubljana, Slovenija, Centar za ženske studije i Žene u crnom, Beograd, Srbija). Žene u crnom su tokom petogodišnjeg procesa organiziranja Ženskog suda bile nositeljke programskih aktivnosti.

Više od **200** organizacija civilnog društva je bilo uključeno u proces; u aktivnostima u vezi sa ŽS, učestvovala su žene iz više od **100** gradova; proces organizovanja ŽS je obuhvatio oko **5.000** učesnica/ka; preko **250** aktivistkinja/sta su direktno učestvovala/i u osmišljavanju i realizaciji aktivnosti na organizovanju ŽS.

Na Ženskom sudu u Sarajevu u **36** svjedokinja iz svih zemalja bivše Jugoslavije (Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Kosovo, Makedonija, Slovenija i Srbija) svedočilo je o svim vrstama nasilja, nepravdi, zločina, kako u ratnom tako i posleratnom periodu: *etničko/militarističko/rodno nasilje; seksualni zločini u ratu; militarističko nasilje i otpor žena; progon drugačijih i u ratu i u miru - etničko nasilje; socio-ekonomski zločini nad ženama i otpor.* Saradnice/ekspertkinje ŽS tumačile su, na osnovu svedočenja žena, širi politički, vremenski i prostorni kontekst izvršenja zločina i nasilja: *Rada Iveković, Vjolca Krasnići, Renata Jambrešić Kirin, Miroslava Malešević, Snježana Milivojević, Marijana Senjak, Gabi Miškovski, Snežana Obrenović, Bojan Aleksov, Tanja Đurić Kuzmanović i Senka Rastoder.* Međunarodno sudsko veće, sastavljeno od **7** osoba eminentnih regionalnih pravnih stručnjakinja, istoričarki, mirovnih aktivistkinja (*Vesna Rakić Vodinelić, Gorana Mlinarević, Latinka Perović, Vesna Teršelić*) i međunarodnih (*Charlotte Bunch, Diana Otto, Kirsten Campbell*) izrekle su preporuke i odluke na osnovu svedočenja žena a u skladu sa feminističkim modelom pravde.

Ženskom sudu je prisustvovalo više od **500** osoba iz svih zemalja bivše Jugoslavije, ali i iz: Argentine, Alžira, Palestine, Izraela, SAD, Španije, Italije, Švedske, Austrije, Belgije, Velike Britanije, itd.

Aktivnosti u nastavku procesa ŽS – kratak prikaz: Žene u crnom, Beograd koordiniraju nastavak procesa Ženskog suda (programske i druge aktivnosti) uz podršku organizacija: Anima, Kotor (Crna Gora), Centar za žene žrtve rata, Zagreb (Hrvatska), Fondacija 'CURE' iz Sarajeva. Proces nastavka Ženskog suda uključivao je mnoštvo metoda rada, između ostalog:

Regionalni susreti svedokinja na ŽS: održano je četrnaest (**14**) regionalnih susreta, na kojima su učestvovalo oko **450** osoba; pored svedokinja učestvovala su i organizatorke ŽS, kao i aktivistkinje, lokalne, regionalne i međunarodne koje su aktivno učestvovala u procesu organizovanja ŽS.

Javne prezentacije/promocije Ženskog suda: na regionalnom nivou od oktobra 2015. do novembra 2020. godine održane su u zemljama bivše Jugoslavije **36** javne prezentacije u sedam država bivše Jugoslavije; u ovim događajima učestvovalo je oko **1300** osoba.

Feministički tim terapeutkinja: pruža kontinuiranu podršku svedokinjama u nastavku procesa ŽS (grupni i individualni rad sa svedokinjama), psihološka i pravna podrška svedokinjama koje vode razne pravne postupke.

Feministička etika brige i odgovornosti: praćenje suđenja za ratne zločine na kojima učestvuju svedokinje na ŽS; stvaranje sigurnih prostora u kojima žene javno govore o prećutanim zločinima, nekažnjenim zločinima, potisnutim traumama. Od maja 2017. do sada održano je šest susreta u Ljubljani sa *Izbrisanima* – ženama i deci, žrtvama etničkog čišćenja u Sloveniji (1992.), kao i slovenačkim aktivistkinjama koje su ih podržavale i podržavaju. U *Pljevljima/Crna Gora* – održano je sedam susreta sa pripadnicama bošnjačke nacionalnosti kod kojih i dalje prevladava strah od javnog govora o zločinima etničkog čišćenja počinjenog tokom rata (1991.-1999.).

Solidarna mreža svedokinja: zajednica žena-žrtava/preživelih zlodela i nepravdi i u ratu i u miru; žene raznih etničkih pripadnosti, životnih stilova, obrazovnog nivoa, generacijske pripadnosti postale su akterke pravde, uključile su se u raznovrsne aktivnosti ženskih grupa i organizacija civilnog društva; svedokinje su stvorile raznovrsne oblike uzajamne podrške i solidarnosti – uzajamne posete, susreti.

Podrška pravnim postupcima koji vode svedokinje: prekršajni i krivični postupci, suđenja za ratne zločine pred nacionalnim sudovima, žalbeni postupci pred Međunarodnim sudom za ljudska prava u Strazburu, kršenja radnih prava; imovinski sporovi itd. Kod nekih svedokinja pravni postupci se odnose na elemente svedočenja pred ŽS (ratni zločin silovanja, prisilni nestanci, ubistva...). Od tih postupaka navodimo *suđenje u Sarajevu za ratni zločin silovanja - pred Sudom Bosne i Hercegovine*. Svedokinja na Ženskom sudu u Sarajevu, ohrabrena podrškom ŽS, odlučila je da posle skoro 25 godina pokrene sudski postupak. Suđenje je počelo jula 2017. godine pred Sudom Bosne i Hercegovine i svih 11 ročišta su pratile svedokinje i organizatorke ŽS i presuda od 12 godina zatvora za počinitela je izrečena 25. marta 2019.

Materijalne reparacije - svedokinja na iz Hrvatske koja je na Ženskom sudu u Sarajevu svedočila o preživljenom ratnom zločinu silovanja, dobila je materijalno obeštećenje, tj. ostvarila je mesečnu nadoknadu, kao i jednokratnu zaostalu pomoć, a takođe još neke učesnice u procesu organizovanja ŽS iz Hrvatske dobile su materijalno obeštećenje.

Alternativna istorija (publikacije o ŽS i feminističkom pristupu pravdi, angažovana umetnost-dokumentarni filmovi o ŽS; dokumentarni film o ŽS u Sarajevu na bchs jezicima (52 min.) preveden je na: albanski, engleski, francuski, italijanski, španski, poljski, ruski, slovenački jezik.

(Više informacija možete naći na www.zenskisud.org)

ne dajmo se
od svojih prevariti

Kažnjivost zločina – put do pravednog mira

Praćenje suđenja možemo podeliti na period pre pada i nakon pada zločinačkog režima.

- *Montirana suđenja pripadnicima/ama albanske nacionalnosti sa Kosova i iz Srbije, suđenja su održana u Beogradu i Nišu (Flora Brovina, Albin Kurti, Đakovička grupa itd.)*
- *Montirana/politička suđenja pripadnicima/cima srpske nacionalnosti – političkim neistomišljenicima (pripadnicima pokreta Otpor, itd.)*

Suđenja pred Specijalnim sudom za ratne zločine u Beogradu: praćenje suđenja predstavlja i čin solidarnosti sa srođnicama/ima žrtava zločina BiH, Hrvatske i Kosova, koje prate suđenje a sa kojima smo organizovale brojne susrete. U okviru ove aktivnosti redovno smo pisale/i izveštaje sa suđenja, organizovale diskusione kružoke u grupama unutar Mreže kao i u javnosti, itd.

Ukupno smo na suđenjima od decembra 2005. do oktobra 2021. godine provele preko **1000 dana**, a pratile smo sledeća suđenja, koje navodimo hronološki: *Trnovo* «Škorpioni» (BiH); *Suva Reka* (Kosovo), *Lovas* (Hrvatska), *Podujevo* (Kosovo), *Zvornik* (BiH), *Čuška* (Kosovo), *Sotin* (Hrvatska), *Trnje* (Kosovo), *Kravica* (BiH), *Štrpci* (Srbija i BiH); *Brčko*, *Kalinovik* (BiH). Apelacioni sud često presude ukida, ponovljena suđenja kreću dugo trajaju, što predstavlja iscrpljivanje žrtava i obesmišljavanje pravde.

uvek neloyalne
naciji, očevima nacije,
glavi porodice

Ženske mirovne mreže

Međunarodna mreža Žena u crnom – mreža ženske solidarnosti protiv rata

Žene u crnom iz Beograda su osnovale pomenutu mrežu i od 1992. do 2001. godine organizovale deset (10) skupova Međunarodne mreže ŽUC-a u: Novom Sadu, Tetovom selu, Subotici, Ulcinju. Ovim skupovima je prisustvovalo oko **1800** aktivistkinja iz svih zemalja bivše Jugoslavije, 13 evropskih zemalja (Austrija, Francuska, Italija, Španija, Grčka, Belgija, Velika Britanija, Švedska, Danska, Nemačka, Mađarska, Rusija, Čečenija), 10 zemalja iz Afrike, Azije, Latinske Amerike, kao i iz SAD-a, Kanade i Australije. Nakon toga, skupovi se organizuju jednom u dve godine, i do sada su organizovani u: Italiji (2003.) Izraelu (2005.), Španiji (2007.), Kolumbiji (2011.), Urugvaju (2013.) i Indiji (2015.), Južnoj Africi (2017.), a 2021. održana je online konferencija u organizaciji Žena u crnom iz Jermenije.

Mreža Žena u crnom Srbije – Ne u naše ime!

Mrežu Žena u crnom Srbije pokrenule su Žene u crnom iz Beograda a od 1997. godine. *Mrežu* čine aktivističke grupe i pojedinke u više od trideset gradova iz svih delova Srbije. Od 2002. u aktivnostima *Mreže* učestvuju organizacije i aktivistkinje iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Kosova, Makedonije, Slovenije, kao i aktivistkinje Međunarodne mreže Žena u crnom.

Mreža deluje na principima feminizma, pacifizma/antimilitarizma, nenasilja, solidarnosti, građanske neposlušnosti nacionalizmu, militarizmu, svim vidovima etničke homogenizacije, fundamentalizama, homofobije, svim vidovima nepravdi i diskriminacija.

Mreža održava dva 'velika' plenarna sastanka godišnje, kao i mnoštvo radnih sastanaka na kojima se donose zajedničke odluke, dogovaraju zajedničke akcije, razmenjuju iskustva, znanja, informacije, dok je horizontalno povezivanje među grupama unutar *Mreže* stalna praksa.

Ženska mirovna koalicija/Koalicioni paqesor i grave/Women's Peace Coalition

Čine je Ženska mreža Kosova/Kosovo Women's Network i Mreža Žena u crnom Srbije. Plod je decenijske solidarne podrške i saradnje među aktivistkinjama autonomnih ženskih grupa sa Kosova i Srbije. Ženska mirovna koalicija/ŽMK je pokrenuta maja 2006. godine, zalaže se: za pravedan i održiv mir; za primenu Rezolucije 1325 'Žene, mir, bezbednost', uključivanje žena u proces izgradnje mira, učešće žena u mirovnim procesima i pregovorima. ŽMK je vršila monitoring pregovora između Srbije i Kosova iz rodne perspektive; održala dve velike konferencije u Strugi (2006. i 2007.), a takođe održava druge susrete i kontakte.

Regionalni ženski lobi za mir, bezbednost i pravdu u Jugoistočnoj Evropi: pokrenut je jula 2006. godine i čine ga aktivistkinje civilnog društva i demokratskih političkih partija iz regije (Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Kosovo, Makedonija i Srbija); zalaže se za izgradnju mira, bezbednosti, i stabilnosti, kao i za implementaciju Rezolucije 1325 u državama Jugoslovene Evrope. U ovoj mreži učestvuju i aktivistkinje ŽUC-a.

Mreža
za mir, zdravlje i znanje,
ništa
za naoružanje

Antimilitaristička/antifašističke/internacionalističke antiratne mreže i koalicije

Mreža za prigovor savesti u Srbiji: nastala je 1991. kao podrška dezerterima i prigovaračima; od 1994. održano je šest skupova; objavljeno je deset brojeva časopisa *Prigovor* (posvećenoga prigovoru savesti i antimilitarizmu); pokrenuto je mnoštvo kampanja za prigovor savesti i antimilitarizam; tokom 2001. organizovana je akcija prikupljanja potpisa za pravo na prigovor savesti u trideset gradova u Srbiji. Tek je 2003. priznato pravo na civilnu službu; od tada *Mreža* deluje organizujući edukativne programe o militarizmu i alternativama, demilitarizaciji, dekonstrukciji patrijarhata, itd. *Sve za mir, zdravlje i znanje – ništa za naoružanje* – ulične akcije, konferencije koje održavamo od 1996.

Kampanja protiv ponovnog uvođenja vojnog roka – početkom 2021. godine režim je započeo militarističku kampanju uprkos tome što *Ustav Srbije u članu 45 predviđa pravo na prigovor savesti*. Žene u crnom su reagovala protiv kampanja za ponovno uvođenje obaveznog vojnog roka putem apela, saopštenja, uličnih akcija na osnovu sledećih argumenata: Narodna skupština Republike Srbije usvojila početkom 2011. godine Odluku o obustavi obaveze služenja vojnog roka; Ustavom je zagarantovano pravo na prigovor savesti, tako da nema mogućnosti uvođenja vojnog roka za one koji to ne žele, a oni koji žele mogu to da ostvare kroz dobrovoljno služenje vojnog roka; ponovno uvođenje vojnog roka koštalo bi državu ogromna sredstva – umesto toga neophodno je ulagati novac u ljudsku bezbednost – zdravlje, obrazovanje, zaštitu životne okoline, zaštitu žena od nasilja, itd.

Kampanja „Stop kasetnoj municiji!“: Srbija je jedina država u regionu koja još nije pristupila Konvenciji o zabrani kasetne municije, iako je i sama žrtva te vrste naoružanja. Tokom Nato bombardovanja 1999. godine kasetna municija je nanela ljudske i materijalne gubitke. Zbog odbijanja da potpiše Konvenciju o zabrani kasetne municije žrtve kasetnih bombi u Srbiji uskraćene za pravo na međunarodnu pomoć, kao i na donacije za čišćenje područja na kojima se nalazi zaostala kasetna municija. Od 2010. godine (od kada je stupila na snagu Konvencija) Žene u crnom zahtevaju od nadležnih institucija da potpišu Konvenciju o zabrani kasetne municije.

Navodimo neke od akcija:

Prikupljanje potpisa za usvajanje Konvencije o zabrani kasetne municije: 2012. godine u celoj Srbiji organizovano je prikupljanje potpisa, koje je počelo je u Beogradu 13. juna 2012. antimilitarističkom akcijom „*Stop kasetnim bombama*“.

21. septembar 2012: Mreža Žena u crnom organizovala je u širom Srbije prikupljanje potpisa za peticiju za usvajanje Konvencije o zabrani kasetne municije. Sakupljeno je više hiljada potpisa.

25. oktobra 2012: nastavak akcije sakupljanje peticije u Beogradu i drugim gradovima (**13**) u okviru mreže ŽuC-a: Kruševac, Dimitrovgrad, Novi Bečej, Pančevo, Leskovac, Pančevo, Novi Sad, Sombor, Pirot, Kragujevac, Vlasotince, Niš, Kraljevo).

31. 10. 2012: na godišnjicu Rezolucije 1325 potpise građana dostavljeno je tadašnjem ministru odbrane *Aleksandru Vučiću*. Žene u crnom nikada nisu dobile odgovor od bivšeg ministra odbrane. Vlast se oglušila o sve naše zahteve, uključujući i zahtev da država Srbija prestane da proizvodi kasetne municije i da je prodaje “zaraćenim državama, raznim diktatorskim režimima čime direktno daje svoj doprinos mučenju i ubijanju civilnog stanovništva u tim zemljama.

Ulične akcije: od 2010. do sada ŽUC je organizovao desetine uličnih antimilitarističkih akcija sa zahtevom da se potpiše Konvencija o zabrani kasetne municije. Akcije su održavane u Beogradu, ali i u drugim gradovima. Izdvajamo akcije u Nišu 7. juna 2014. a učestvovalo je oko 150 osoba. Takođe smo organizovale u Leskovcu antimilitaristički marš 24. maja 2016. sa zahtevom da se potpiše Konvencija.

Dokumentarni filmovi Grupe za video aktivizam Žena u crnom - urađeno je više dokumentarnih filmova o akcijama u vezi sa kasetnom municijom. (*Više informacija možete naći na našem sajtu u publikaciji ‘Stop kasetnoj municiji’ na srpskom i engleskom jeziku*).

*mećemo da radimo za crkvu, naciju, državu,
armiju*

Koalicija za sekularnu državu – demokratski i feministički odgovori na klerikalizaciju/fundamentalizam

Koaliciju za sekularnu državu/KSD pokrenule su Žene u crnom oktobra 2007. godine uz podršku brojnih NVO iz cele Srbije. Aktivnosti ove Koalicije prvenstveno su bile usmerene protiv Zakona o crkvama i verskim zajednicama (2006.); 2008. upućen je predlog Ustavnom sudu za ocenu ustavnosti pomenutog zakona, koji je nažalost odbijen. *Manifest o sekularizmu* (2007.) potpisalo je preko 100 NVO iz cele Srbije. ŽUC organizuje edukativne aktivnosti protiv verskog fundamentalizma, konzervativizma u celoj Srbiji i regiji; regionalne i međunarodne seminare 'Preteći znaci fundamentalizma – feministički odgovori'; ulične akcije protiv klerikalizacije, zloupotrebe religije u političke svrhe, zloupotrebe reproduktivnih i seksualnih prava, istraživačke programe o ovim pitanjima ŽuC. ŽUC i Protagora, Hrvatska održavaju redovne susrete, razmenu informacija, zajednička promišljanja i inicijative protiv klerikalizacije. Od 1991. godine ŽUC je aktivna članica međunarodnih feminističkih mreža protiv svih vidova fundamentalizma: *Women Living Under Muslim Laws/Žene koje žive pod muslimanskim zakonima*; *Women against fundamentalism/Žene protiv fundamentalizma*; *SIAWI/Secularism is a Women's Issue/Sekularizam je žensko pitanje*; *One law for All"/Jedan zakon za sve itd.*

*antifašizam
je naš izbor*

Antifašistička solidarnost – sa Savezom antifašista Srbije i antifa horom 'Naša pjesma' redovno organizujemo antifašističke ulične akcije (9. novembra – Međunarodni dan borbe protiv fašizma i antisemizma, 9. maj – Dan pobjede nad fašizmom). Zajedno sa srodnim organizacijama zalažemo se protiv istorijskog revizionizma, "rehabilitacije četničkog pokreta (Zakona o izjednačavanju četnika i partizana (2006) i Zakon o rehabilitaciji četnika (2008). Takođe pratimo suđenja klerofašističkim organizacijama i njihovim liderima; proces rehabilitacije Draže Mihailovića, ratnog zločinca osuđenog za zločine protiv čovečnosti (1946.) pratile smo od početka (2010.) do sramne odluke o rehabilitaciji (maj 2015.). ŽUC sa antifa organizacijama organizuje javne debate, pokreće apele, kampanje protiv fašističkih tendencija. ŽUC se kontinuirano zalaže za afirmaciju vrednosti antifašizma – poštovanje antifašističkog nasleđa

*nijedna žena, nijedan muškarac, nijedan
dinar za rat i militarizam*

Žene, mir, bezbednost – **Rezolucija 1325**

– **feminističko-antimilitaristički pristup bezbednosti**

Žene u crnom se bave pitanjem bezbednosti od samog početka svog rada (1991.) i to promovisanjem svih vidova demilitarizacije, prigovora savesti, putem edukacije (konferencija, seminara, radionica), uličnih akcija, istraživačkih projekata, pokretanjem zakonodavnih kampanja i inicijativa, izdavačke delatnosti, itd. Navodimo samo neke od tih aktivnosti:

Istraživačke delatnosti: "Reproduktivna prava i bezbednost" (2002.) "Žene, mir, bezbednost" (2007.); "Žene, bezbednost, reproduktivna prava i tranziciona pravda" (2007.); *Reproduktivna prava i retradicionalizacija* (2008.); *Istraživanja o rodnoj dimenziji bezbednosti-Monitoring procesa izrade NAP-a za implementaciju Rezolucije 1325* (2010); *Žene, ekonomske migrantkinje iz Srbije u zemljama EU* (2010.); *Nezavisni monitoring za za implementaciju Nacionalnog akcionog plana/ NAP-a Rezolucije 1325* (2011, 2013. i 2017.); *Istraživanja o reproduktivnim i radnim pravima žena u Srbiji:* o uticaju rastućih tendencija klerikalizacije na stavove žena o reproduktivnim pravima i o povezanosti radnog zakonodavstva (radnih prava) i reproduktivnih prava (2020.).

Edukativne aktivnosti: međunarodne i regionalne konferencije o rodnoj dimenziji bezbednosti, regionalni i međunarodni skupovi o braniteljima ljudskih prava; više desetina seminara, ciklusa radionica, predavanja u Srbiji, BiH, Hrvatskoj: „*Orodnjavanje ljudske bezbednosti – ka feminističkoj bezbednosti*“ itd.

Lobiranje/javno zastupanje: pokrenule smo brojne kampanje i zakonodavne inicijative od kojih navodimo samo neke: "Rezolucija 1325: Žene, mir, bezbednost: rezolucija Žena u crnom", "Platofma o zaštiti braniteljki ljudskih prava u Srbiji" (2005.); Kampanja 'Žene pitaju' (2006. – 2016.); Kampanje za zabranu kasetne municije, 2010.- 2020., **Ženska povelja bezbednosti/ŽPB Mreže Žena u crnom – feminističko-antimilitaristički koncept bezbednosti; Dosijei o napadima na ŽUC** itd.

Izdavačka delatnost: dvadeset (20) publikacija - od kritike militarističkog koncepta bezbednosti - ka feminističko-antimilitarističkom konceptu bezbednosti, istraživanja, Nezavisni monitoring Rezolucije 1325, Stop kasetnoj municiji; pored izdanja su na bhs jezicima, brojne publikacije su prevedene na engleski jezik.

*solidarnost
je naša snaga*

Solidarnost je naša snaga – akcije solidarnosti – sa pripadnicama/ima ugroženih i obespravljenih manjinskih zajednica (etničko-rasnih, seksualnih), građanima/nkama čija su ljudska prava (radna, obrazovna, kulturna), braniteljima i braniteljima ljudskih prava, ugrožena:

Podrška žrtvama rata – podrška izbeglicama i raseljenima: od 1993. nadalje intenzivno smo pružale organizovanu podršku i pomoć izbeglicama srpske nacionalnosti smeštenim u izbegličkim kampovima u Beogradu i unutrašnjosti Srbije:

Humanitarna pomoć izbeglicama i raseljenima zahvaljujući solidarnoj podršci međunarodnih mirovnih i ženskih mreža; Pomoć invalidima – civilnim žrtvama rata poreklom iz Hrvatske i BiH a smeštenim u bolnici Rudo u Beogradu; „*Budimo kreativne zajedno*“, program pomoći i samopomoći ženama izbeglicama; „*Usvojimo mir – kumstva na daljinu*“ – pomoć za više desetina izbegličkih porodica od strane porodica iz Italije i Švajcarske; *umetničko-aktivistički programi* uz podršku umetičkog kolektiva 'Škart' i međunarodnih volonterki (pozorišne radionice i foto sekcije za devojčice i dečake; „*Sjećam se...*“, zbornik ženskih sjećanja itd.).

Nakon etničkog čišćenja ('Oluja') srpskog stanovništva iz Krajice, avgust 1995' kontinuirano smo pružale humanitarnu pomoć i podršku prognanima, kako na granici, tako i u izbegličkim

kampovima. Od 1997. smo pružale pomoć izbeglicama i raseljenima iz Krajine i sa Kosova u Beogradu i čitavoj Srbiji. Tokom 2001. pružale smo pomoć i podršku raseljenim licima sa Kosova, smeštenim u zemunskoj sali Pinki, zajedno sa Udruženjem za samohrane majke iz Zemuna. Takođe smo organizovale ulične akcije solidarnosti sa izbeglicama, komemoracije/pomen žrtvama, pokretale apele/saopštenja protiv prisilne mobilizacije izbeglica itd.

Solidarnost za Romkinjama i Romima: akcije solidarnosti protiv insitucionalizovanog nasilja nad romskim stanovništvom u vidu rušenja romskih naselja (zbog sportske manifestacije Univerzijade, 2009.) protiv prinudnih iseljavanja i raseljavanja, brutalnih rasističkih napada na pripadnike/ce romske nacionalnosti; ŽUC je zajedno sa srodnim organizacijama organizovao kampanje, apele, mirovne proteste, marševe u Beogradu, Novom Bečeju, obrazovne aktivnosti sa Romkinjama, umetničko-aktivističke akcije solidarnosti i uzajamne podrške sugrađankama/anima romske nacionalnosti itd.

Solidarnost sa ljudima tokom katastrofalnih poplava u Srbiji: od maja 2014. i tokom cele 2015. pružale smo pomoć višestruko ugroženim/stradalim grupama/porodicama/osobama (raseljeni sa Kosova, izbeglice, romske porodice i samohrani roditelji u vidu: direktne intervencija na terenu - solidarna pomoć, obilazak poplavljenih područja; solidarno prikupljanje humanitarne pomoći itd. Sve navedene aktivnosti organizovale smo zajedno sa Rekonstrukcijom Ženski fond.

Solidarnost sa ratnim izbeglicama sa Bliskog istoka: solidarne akcije protiv rasističkih napada koji su kulminirali krajem 2013. godine. Od tada pa do sada organizovale smo: *direktne akcije* (posete mestima na kojima se nalaze izbeglice – centri za azilante, parkovi u Beogradu; granični prelazi, samoorganizovani kampovi izbeglica, prihvatni centri za izbeglice u Srbiji, Tuzli, BiH; Pljevlja (Crna Gora); *mirovne akcije* sa ratnim izbeglicama; umetničko-aktivističke akcije sa umetničkim kolektivima; *izveštaji* za domaće i međunarodne mreže; itd. Navedene akcije smo organizovale sa Mrežom ŽUC-a,-Autonomnim ženskim centrom, Bona Fide, Pljevlja, Ženski Fond Rekonstrukcija, umetničkim kolektivom Škart, Art klinika itd.

Solidarnost sa seksualnim manjinama: ŽUC se od početka zalaže za jednakopravnost seksualnih izbora: Deklaracija o jednakopravnosti seksualnih izbora ŽUC (2005.). Mirovni marševi "Zona slobodna od mržnje" (od 2013. do 2017.). povodom 27. juna - Međunarodnog Dan ponosa LGBTIQ, organizovani su sa ciljem da se ukaže na široko rasprostranjenu netoleranciju u Srbiji prema LGBT zajednici. 'Zona' se svake godine solidarizovala sa drugim manjinskim i ugroženim grupama – romskim stanovništvom, izbeglicama, radnicima/ama.

Solidarnost sa radnicama/ima u borbi za radna prava – protiv pljačkaške privatizacije: ŽUC organizuje osmomartovske ženske proteste i marševe posvećene radnim pravima žena, svake godine od 2003. do 2020. u Beogradu, ali i u Leskovcu, Novom Pazaru; učestvujemo u marševima povodom 1. maja – Međunarodnog dana rada. U okviru podrške sindikalnim aktivistkinjama u ovom periodu učestvovala smo kao solidarna podrška sindikalnim aktivistima/kinjama progonjenim zbog zalaganja za radna prava izdvajamo suđenja radnicama u Prokuplju od februara do maja 2018. Takođe smo organizovale obrazovne programe o kršenju radnih prava žena (2017, 2018, 2019.) u celoj Srbiji: preko trideset (30) programa (radionica, konferencija, seminara, svedočenja radnica itd.

Solidarnost sa aktivistkinjama pandemije korona virusa: od početka pandemije kovid-19 (mart 2020.) uspostavile smo razne vidove uzajamne podrške i solidarnosti u okviru Mreže ŽUC-a, od kojih navodimo sledeće: solidarna podrška aktivistkinjama Mreže ŽUC-a – podela humanitarne pomoći socijalno najugroženijim aktivistkinjama (skromnog obima, u skladu sa mogućnostima); solidarne posete aktivistkinjama Mreže ŽUC-a u Srbiji i Istočnoj Bosni.

Pravda za Mariju Lukić – Marija Lukić je žrtva seksualnog uznemiravanja počinjenog od strane Milutina Jeličića Jutke, bivšeg predsednika opštine Brus. Protiv njega je Marija Lukić podnela krivičnu prijavu 2018. godine zato što joj je tokom dve godine, dok je bila zaposlena kao njegova sekretarica, poslao oko 15 000 sms poruka. Suđenje je počelo 27. maja 2019. u Osnovnom sudu u Brusu, a na zahtev M. Lukić i njenog advokata suđenje izmešteno u Osnovni sud u Kruševac. Milutin Jeličić Jutka, osuđen je na 10. jula 2020. na tri meseca bezuslovnog zatvora zbog seksualnog uznemiravanja Marije Lukić. Održano je osam (8) ročišta, kojima su prusistvovalе activist/kinje ŽUC-a; na svim ročištima podršku M. Lukić su ispred suda u Kruševcu pružale organizacije: Peščanik, Žene u crnom, Inicijativa Ne davimo Beograd itd.

Solidarnost za žrtvama seksualnog zlostavljanja: tokom 2021. ŽUC je, zajedno sa feminističkim grupama učestvovalе u akcijama protiv seksualnog zlostavljanja i eksploatacije (podvođenja, prostitucije, pedofilije, trgovine devojkicama i ženama itd.) sa zahtevima državi da istraži seksualne zločine nad ženama (u Beogradu, Jagodini, Petnici itd.).

Suđenje u Ivanjici - solidarnost sa porodicom Milivojević iz Lučana: krivični postupak protiv generalnog direktora fabrike naoružanja "Milan Blagojević-Namenska" iz Lučana - Radoša Milovanovića i dvojice rukovodilaca iz iste fabrike, koji su optuženi da su 'izvršili teško krivično delo protiv opšte sigurnosti' jer su 14. jula 2017. godine, nakon eksplozije baruta poginuli radnici Milomir Milojević i Miloško Ignjatović. Suđenje je počelo 3. oktobra 2019. a od tada ŽUC kontinuirano prati suđenje.

Solidarnost sa novinarima – pratile smo (2021.) dva suđenja na sudovima u Beogradu:

Suđenje za paljenje kuće novinara Milana Jovanovića – novinaru (portal Žig info) je 12.12.2018. godine podmetnut požar u kojem mu je izgorela kuća. Bivši predsednik Opštine Grocka Dragoljub Simonović, optužen je da je podstrekavao na paljenje kuće novinara.

Suđenje za ubistvo novinara Slavka Ćuruvije - Slavko Ćuruvija, vlasnik i glavni urednik dnevnika "Dnevni telegraf", je ubijen 11. aprila 1999. godine. Suđenje četvorici nekadašnjih pripadnika Resora državne bezbednosti je počelo ponovo, posle pet godina, 2020. godine; suđenje je u toku.

*umesto očajanja
kreativna pobuna*

Alternativna istorija (o izdavačkoj delatnosti)

Od početka rada grupe zalažemo se za pluralitet istorije, za upisivanje u istoriju drugosti i različitosti. Svoju izdavačku delatnost možemo da podelimo na sledeći način:

- *Zbornici Žene za mir:* do sada smo objavile 13 zbornika na srpskom; na engleskom (12), italijanskom (3) i španskom jeziku (4) zbornika;
- Časopisi – *Žene protiv rata na sh*, engleskom, italijanskom, španskom (3); *Prigovor savesti i antimilitarizam* (9 brojeva)
- *Monografije i fotomografije* - o feminizmu – ženskom pokretu, filozofski, sociološki ogledi, suočavanje s prošlošću, estetika feminističko-pacifističkog otpora *Žena u crnom* (14)
- *Svedočenja:* o ratu, ratnim zločinima, otporu ratu, prisilnoj mobilizaciji (11)

- *Zbornici, sveske, priručnici, brošure za obrazovne aktivnosti:* o feminizmu, feminističkom pristupu suočavanju s prošlošću/tranzicionoj pravdi, Rezoluciji 1325 'Žene, mir, bezbednost', o alter/globalizaciji, zloupotrebi religije, kulturnog nasleđa, o ženama i moći, reproduktivnim pravima, o radnim pravima; Ženski sud - feministički pristup pravdi (47)
- *Ženske mirovne agende (20) i Mirovni kalendari (11)*
- *Edicija: Feminizam, pacifizam, nenasilje (10); feminističko mapiranje gradova (8)*
- *Edicija: Šta svaka građanka i građanin treba da zna?* - izdanja Žena u crnom i Koalicije za sekularnu državu (5)
- *Feminističke čitanke:* o genocidu, feminističkom antimilitarizmu, feminističkoj etici brige i odgovornosti, o ratnom zločinu silovanja, alternativnim modelima pravde (8)
- *Ostavili/e su trag u nama* (posvećene preminulim aktivistima/kinjama (20)
- *Edicija: Pamtimo antiratni otpor- 30 godina (1991.-2021.):* Vera Vebel Tatić i Centar za antiratnu akciju Ada; Mapa antiratnog otpora na srpskom i engleskom
- *Prevodi književnih dela* (sa Feministička 94) i drugi prevodi za obrazovne aktivnosti (10)
- *Transkripti, izveštaji, info sveščice – stotinjak*

Do sada smo objavile oko **300** izdavačkih jedinica/publikacija.

Grupa za videoaktivizam ŽUC-a

U cilju poboljšanja vidljivosti efekata različitih modela tranzicione pravde, posebno onog sa feminističkog stanovišta, koji promovišu Žene u crnom, tokom 2010. godine stvorena je grupa video aktivistkinja i aktivista, koja se osposobila za snimanje, montažu, digitalizaciju i postavljanje na internet video i audio materijala koji je prikupljen tokom redovnih aktivnosti ŽUC, da bi on, u formi kratkih filmova, postao dostupan široj javnosti.

U okviru Grupe za videoaktivizam proizvedeno je od novembra 2009. do oktobra 2021. godine preko **300** raznovrsnih video, audio materijala i to su: dokumentarni filmovi o uličnim akcijama ŽUC-a - suočavanje s prošlošću, feminističko/antimilitarističke/antiratne/antifašističke/antirasističke akcije.

Ženski sud – feministički pristup pravdi – filmovi o ŽS u produkciji ŽUC-a; doku-filmovi međunarodnih ženskih mreža – ženski tribunali/sudovi; doku-filmovi o akcijama solidarnosti sa izbeglicama na prostoru bivše Jugoslavije, Bliskog istoka; prevod i titlovanje doku-filmova međunarodnih grupa i mreža za obrazovne aktivnosti; dokumentarni filmovi o ŽUC-u (o istorijatu, etičkim principima, estetici otpora itd.) kako u produkciji Grupe za videoaktivizam ili drugih autorki i autora; *Ostavile/i su trag u nama* – omaž aktivistkinjama i aktivistima itd. Veliki broj doku-filmova je preveden na brojne jezike: albanski, engleski, italijanski, španski, kao i na slovenački, poljski, francuski, ruski... (više informacija možete naći na sajtu ŽUC-a 'Videoteka/ŽUCoteka, kao i na youtube kanalu ŽUC-a -https://www.youtube.com/channel/UClmoupokZ0exLny2RcC_WAg/videos).

menjamo sebe,
menjamo svet

Obrazovni programi – seminari, konferencije, feministički diskusioni kružoci, panel diskusije, radionice, debate o: obrazovanje za mir, feminizmu, pacifizmu/antimilitarizmu, nenasilju, ženskoj mirovnoj politici, ženskom mirovnom aktivizmu, ženskim ljudskim pravima, feminističko-antimilitarističkom konceptu bezbednosti, tranzicionoj pravdi iz feminističke perspektive, alteglobalizmu, sekularizmu, antifašizmu, solidarnosti itd. Organizovale smo više od **6500** raznovrsnih obrazovni aktivnosti u **50** mesta u Srbiji, u više desetina mesta u celoj regiji.

Srede u ŽUC-u - diskusioni kružoci, predavanja, debate...

Praksa redovnih diskusionih kružoka (svake srede) predavanja i zajedničke refleksije o važnim društvenim i političkim pitanjima, promocija knjiga, projekcije filmova, itd. u zemlji i svetu odvija se kontinuirano od početka rada, okuplja veliki broj aktivista/kinja, akademskih ličnosti, umetnika/ca... Do sada je održano preko hiljadu (**1000**) ovakvih događaja.

uvek
neposlušne

Nagrade i priznanja

Od brojnih nagrada i priznanja, izdvajamo sledeće:

- *Počasno predsedništvo 1993:* Udruženje Gandhi/M.L.King/B.Khan iz Breše/Brescia, Italija dodelilo je Ženama u crnom iz Beograda počasno predsedništvo za 1993. godinu zbog antiratnog otpora.
- *Mirovna nagrada za 1994:* Žene u crnom iz Izraela dodelile su decembra 1994. Ženama u crnom iz Beograda mirovnu nagradu za 'uporno protivljenje militarističkom režimu Srbije i aktivnu solidarnost sa ženama iz bivše Jugoslavije'.
- *Nominacija za alternativnu Nobelovu nagradu, 1994:* Iste godine smo bile nominovane za alternativnu Nobelovu nagradu za mir od strane WRI/War Resisters International/ Međunarodna internacionala protivnika/ca rata. Za istu nagradu smo bile nominovane i 2019.
- *Milenijumska nagrada za mir:* 2001. godine ju je po prvi put dodelio Unifem, specijalizovana agencija UN za žene. U ime Međunarodne mreže Žena u crnom, nagradu je primila Staša Zajović iz 8. marta 2001. u Palati UN u Njujorku. Nagrada je dodeljena za "antiratni otpor,

za građenje mreža ženske solidarnosti protiv rata iznad svih državnih, etničkih, verskih podela i barijera, granica, pripadnosti, za nenasilnu politiku, za stalno zalaganje u izgradnji i stvaranju mira, za stvaranje ženskih mirovnih saveza i koalicija”.

- *Nominacija za Nobelovu nagradu za mir za 2001:* članice parlamenata Norveške, Finske i Danske predložile su maja 2001. godine Žene u crnom iz Beograda i Žene crnom iz Izraela za ovu nagradu, u znak priznanja za ‘nenasilni otpor ratu, žensku solidarnost iznad svih podela i granica’, itd. Takođe smo 2003. bile nominovane za Nobelovu nagradu za mir od strane alternativnih mreža i organizacija.
- *Počasna građanka Tutina, 2004:* opština Tutin/Sandžak dodelila je *Staši Zajović*, titulu počasne građanke za ‘otpor ratu, širenje duha tolerancije, pomoć žrtvama rata’ itd.
- *Počasna građanka Granade, 2004:* Skupština opštine Granada/Španija dodelila je *Staši Zajović* ovu počasnu titulu u znak priznanja za ‘etičke vrednosti i neprestani napor u građenju prostora za razmenu i mirovljubivu razmenu među građankama mi građanima svih etničkih pripadnosti u rešavanju sukoba’.
- *Nominacija za Nobelovu nagradu za mir 2005 - 1000 žena za mir: Staša Zajović*, aktivistkinja Žena u crnom iz Beograda bila je jedna od nominovanih.
- *Nagrada ‘Konstantin Obradović’ za 2005:* Nagradu je dodelio Beogradski centar za ljudska prava iz Beograda Ženama u crnom za unapređenje ljudskih prava i kulture mira.
- *Nominacija za nagradu ‘Saharov’, 2005:* za unapređenje mira i ljudskih prava od strane Evropskog parlamenta.
- *Nagrada za borbu protiv diskriminacije za 2008:* Koalicija protiv diskriminacije koju čine brojne nevladine organizacije i mreže iz cele Srbije dodelila je ovu nagradu „solidarno aktivističko zalaganje protiv svih vidova diskriminacije”.
- *Nagrada za ženska ljudska prava “Šarlot Banč” (2013) - Staša Zajović*, jedna od osnivačica, koordinatorica i aktivistkinja feminističko-antimilitarističke grupe Žene u crnom iz Srbije dobitnica je nagrade „Šarlot Banč”(Charlotte Bunch) za ženska ljudska prava koju dodeljuje Globalni fond za žene (Global Fund for Women).
- *Titula ženske gej ikone za 2013:* GayEcho portal dodelio je *Staši Zajović*, aktivistkinji Žena u crnom ‘zbog svog višegodišnjeg zalaganja za LGBT prava, zbog njene podrške LGBT zajednici u Srbiji i regionu’.
- *Međunarodna nagrada za borbu protiv poricanja genocida 2013:* dodelilo je udruženje „Izvor” iz Prijedora, Bosna i Hercegovina; nagrada je uručena 5. avgusta 2013. na mestu bivšeg konc-logora Trnopolja.
- *Mirovna nagrada “Krunoslav Sukić” za 2014:* dodeljena je *Staši Zajović* i Ženama u crnom iz Beograd zbog “dugogodišnjeg, upornog, javnog i dosljednog antiratog i mirotvornog djelovanja. Od prvih ratnih događanja (1991.) do danas Žene u crnom su postale simbolom otpora ratovima u Srbiji i šire”.
- *„Dani Sarajeva, 2015”:* Inicijativa mladih za ljudska prava dodelila nagradu ŽUC-u u znak priznanja ‘pojedincima i grupama koje rade na međusobnoj saradnji Sarajeva i Beograda’.
- *Povelja Kulina Bana zbog hrabrosti i visoke moralnosti, 2018:* Arhiv Federacije Bosne i Hercegovine dodelio je nagradu zbog ‘izuzetno važnog doprinosa u traganju za istinom o Bosni i Hercegovini u vezi sa agresijom na njen suverenitet i teritorijalni integritet pri čemu su pale ogromne žrtve njenih stanovnika’ itd.

- *Međunarodna nagrada Staši Zajović, 2018: mreža „One Law for All“ (Jedan zakon za sve) dodelila je nagradu „za izuzetan doprinos u borbi za ženska prava i sekularizam“.* Nagrada je uručena na u Londonu 25. novembra 2018. godine.
- *Nagradu za mir od strane Vlade Navare Staši Zajović, 2019.* - Vlada španske pokrajine Navare (Gobierno de Navarra/Nafarroako Gobernua) sa sedištem u Pamploni uručila je, povodom Svetskog dana mira 21. septembra 2019, nagradu za mir Staši Zajović, zbog “zalaganja za mir i mirovni aktivizam, nenasilnog antiratnog angažmana, organizovanja protesta protiv rata, militarizma, mržnje, diskriminacije, zbog zalaganja za pravdu i ljudska prava, posebno ženska ljudska prava”.
- *Povelja PRIJATELJ BOSNE za 2020: “U znak zahvalnosti za prijateljstvo i izuzetan doprinos očuvanju i afirmaciji multikulturalne, demokratske, suverene Bosne i Hercegovine’ dodelilo je Povelju Ženama u crnom, Beograd”.*
- *Priznanje Ženama u crnom od strane Festivala javne istorije za odgovoran odnos prema prošlosti i doprinos kulturi mira, 2021: „Njihovo delovanje, hrabrost i istrajnost ih čine nezaobilaznim delom istorije - one svetlije strane istorije u tamnom periodu poslednjih 30 godina. Zato danas na simboličan način ovim skromnim priznanjem želimo da odamo počast ovim hrabrim ženama“, kaže se u obrazloženju priznanja, 12. juna 2021.*

Žene u crnom
Oktober 2021.